

GRUDA

Št. 5.

1926.

Leto III.

Poština plačana v gotovini.

Vsebina zvezka V.

Ivan Cankar. — Ivan Cankar. (Slika.) — Tone Gaspari: Splavarji. — Srečko Kosovel: Tam sredi krajine tihe. — Srečko Kosovel: In ta doholasi. — Ivan Matičič: Životarci. — Ivan Albreht: Vsakdanje zgodbe. — Metod M.: Zgodbe o majskih večerih. — C. Golar: Pesem svobode. — Stefan Radič. (Slika.) — S. T.: K našemu občnemu zboru. — Stanko Učenikov: Gorjančev Jože. — K. Kraepelin-S. Brodar: Po gozdu in polju. — Poziv na redni letni občni zbor. — RAZGLEDI: Organizacija. — Po svetu. — ŠALA IN ZABAVA.

Celoletna naročnina „Grude“ je Din 30.—. Za dijake in vojake Din 20.—. V podrobni prodaji stane „Gruda“ Din 3.—. — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izšle številke.

Uredništvo: Škofja ulica št. 8, pritličje. — Uprava: Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 7.

Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravl. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje: Stanko Tomšič.

Odgovorni urednik: Janko Vičič.

TRI
TRI
ZA NAMAKANJE PERILA
STANE MALO

TERPENTINOV ZLATOROG MILO
TVARNICE ZLATOROG MARIBOR

TRI
in **ZLATOROG** terpentinovo milo
varujeta Vaše drago perilo!

Št. 5.

Mesečnik za ljudsko prosveto

Leto III.

Ivan Cankar.

(Ob 50-letnici njegovega rojstva.)

Petdeset let je minulo dne 10. maja, odkar je zagledal na Vrhniki luč sveta eden največjih sinov slovenske matere in morda najjačji slovenski duševni velikan, pisatelj Ivan Cankar. Odkar ni več njegovega peresa — že osem let bo minilo 11. decembra, odkar krije I. Cankarja zemlja na ljubljanskem pokopališču pri Sv. Križu — občutimo vsi rezko vrzel v vsem našem javnem življenju, zlasti pa v slovenskem leposlovju. Kajti Ivan Cankar, po telesu tako šibak in droban, je vstvarjal leposlovne umetnine, ki so kmalu zažarele s svojo globino in lepoto daleč preko mej naše domovine. Poznajo ga Čehi, Rusi, Nemci, Italijani — in vsi priznavajo in občudujejo njegovo silno delo.

V dvajsetih letih svojega delovanja nam je Cankar podal toliko, kakor noben Slovenec pred njim in ne za njim. Od prvih dveh njegovih knjig „Erotike“ in „Vinjet“ pa do zadnjega veličastnega dela: „Podobe iz sanj“ — se vrsti knjiga za knjigo. Poleg knjig je polno krajših spisov po raznih listih — in vsak je po svoje biser.

Vse življenje je spremljalo tega velikega moža trpljenje, nele telesno, ampak morda v še večji meri duševno trpljenje. Kajti kmalu je spoznal, da je njegov narod rod ponižnih hlapcev, suznjev, ki robotajo na povelje, barantajo s svojim prepričanjem in slepo prodajajo svoje svetinje. In napisal je igro „Hlapci“, ki tako biča naše razmere, da je tedanja avstrijska cenzura sploh ni pripustila na oder. — — —

Kakor omenjeno, je število njegovih del za kratko dobo njegovega življenja naravnost ogromno. Samo knjig je napisal enointrideset! Mnogo izmed teh njegovih umetnin so imeli gotovo že tudi priliko občudovati naši čitatelji sami. Kdo ne bi poznal hlapca Jerneja, to trpko podoba slovenskega ljudstva, ki zvesto in pošteno robota gospodarju, samo pa mora po svetu?! Ali kdo se ne spominja „Povesti o dveh mladih ljudeh“, ki jo je svojčas v „Večernicah“ izdala Mohorjeva družba?! Tako bi lahko naštevali delo za delom. Vsako preseneti čitatelja na drug način; kajti Cankarjev talent je bil tako mnogostranski, kakor ga ni pokazal doslej menda še noben naš pisatelj.

Širšim plastem gotovo najljubša in tudi za Cankarja kot umetnika morda najznačilnejša poteza je njegova resnicoljubnost. Pred nikomur ni obstal, nikogar se ni vstrašil, ampak vedno in povsod je odkrival naše rane, naše napake, pa najsi je to njega samega najbolj bolelo!

Danes Cankarja popolnoma doumeti skoro ni mogoče. Kakor vsak velik duh sega tudi on v bodočnost. Rod za rodom bo črpal moč in lepoto iz njegovih del. Zato mirno lahko rečemo, da je Cankar med onimi, ki bo živel, ko bo morda slovenska beseda — že mrtva!...

Ivan Cankar je bil rojen dne 10. maja 1876 na Vrhniki. Po dovršitvi domače ljudske šole je začel l. 1888. študirati na ljubljanski realki, ki jo je dovršil l. 1895. Nato je odšel na tehniško visoko šolo na Dunaj, vendar se ni posvetil temu študiju, ampak popolnoma književni umetnosti. Da se je laglje preživljal, se je bavil tudi z novinarstvom. Na Dunaju je živel večinoma do l. 1907., ko se je vrnil in se stalno naselil v Ljubljani. Bival je prvi čas na Rožniku, ki je na ta način postal pravo svetišče slovenske knjižne umetnosti. Pozneje se je preselil v šentpetersko predmestje, kjer mu je pljučnica 11. decembra 1918. končala življenje.

IVAN CANKAR

Tone Gaspari.

Splavarji.

(Dalje.)

6.

V Marici, ki je čakala geometra pri prvi jagnedi, je vzplalo ljubosumnje zaradi bogate grofove hčerke. Sedla je v travo ter nestrpno trgala bilke.

Prisopel je geometer ter se spustil v travo poleg nje. Prijel jo je za roko. Dekle je spoznalo, da je mnogo pil, zato je sililo, naj gresta, ker se večeri.

Res sta vstala. In ko se je dekle vzravнала, jo je geometer nenadoma objel krog pasu in pritiskil nase, da ji je dih zastal. Z usti se je hotel približati močnemu podvratju, toda dekle se je z vso močjo uprlo ob njegove prsi. Kljub temu, da je bil koščen, je odnehal. Nekoliko ga je to streznilo.

Odšla sta molče po poti. Geometer je šele zdaj premislil svoje dejanje. Zakaj se je zbal? Saj ni mislil vendar nič hudega! In neumnica se brani! A odgnal je v sebi zadnje trenutke ter prvi vprašal: „Poznaš Pritiska?“

Marica ga je kratko pogledala. „Zakaj?“

„Nekaj, zaradi gozda.“

„Pod našo hišo v jarku je njegovo.“

„Ne mislim to. Kakšen je? Kaj pravijo drugi o njem?“

Nerada je odgovarjala Marica. Rajši bi vprašala geometra vse kaj drugega. Da se ne izda, je kratko pojasnjevala. „Ne vem! — Pravijo, da je jezиков in prenegel.“

„Ali je priljubljen v vasi?“

„Zakaj bi ne bil?“

„S kom se največ družijo?“

„S tesarji in splavarji. Tudi s kmeti ob nedeljah po maši.“

„Kdaj bi najlažje govoril s splavarji?“

„Jutri ali v pondeljek se vrnejo.“

Geometer je pomislil. Prišla sta že do podvrške poti. Zato sta zavila po stezi preko travnika in počasi nadaljevala složno pot, vodečo ob robu gozda do hiše. Na levo se je naslanjala na pot skoraj navpična drča; ob ustju je ležalo nekaj hlodov. Marica je pokazala góri: „Tam tešejo podnevi. — Največ bi vam mogel povedati o Pritisku Dragarjev Tine.“

„Kdo je to?“

Tisti trenutek se je dekle odločilo, da pove vse. Mogoče se je geometer trdneje oklene, ko zve, da ima tekmeča. „No, vsa dolina ga pozna!“ Dalje ji je šlo nekako težko. „Pravijo, da je moj fant.“ Rada bi se nasmejala, pa je le v trpko zganila ustnico.

„Glej, glej! Nič ne poveš!“ Geometer se je jel zanimati. „Torej Tine! Čigav že?“

„Dragarjev.“

„O Pritisku ga bom vprašal.“ Geometer se je ustavil. „In —“ Marica je segla vmes kakor v skrbeh. „Ne povejte nič o našem pomenku. Ne maram!“

„Če poveš vse.“ Postrani je opazoval dekle in čakal.

„Ne morem nič drugega, kot da me ima rad. To je vse! In k večjemu še to, da meni ni všeč.“

„Ahm!“ je mežiknil geometer. „Kaj pravi o meni?“

„Me ne briga! Nisem govorila že dolgo z njim. Mislila sem, da je zame, pa je tak govednež.“

Zadnje besede je geometer preslišal; nenadna misel se ga je lotila. Dejal je: „Torej bom jaz govoril s Tinetom. Ga bom že dobil! — Veš, kaj mu bom dejal?“

Spet sta se ustavila. Poudarjajoče je razložil: „Da se naj nikan med naju ne meša! Ti nisi zanj, bom dejal, ker si preфина; on ni zate, ker je pregrob. — Še več bom dejal: da si ti moja!“

Dekle je tedaj čudno prešinilo: veliko upanje in nezaupanje. V hipu jo je spreletelo: Da je Tine pregrob! Saj ni! Tako lepo ji je govoril še pred pol letom, pel ji je s fanti slednji večer, nosil rože: ljubil jo je! In ona ve, da še tli v njem in da ne more pogasiti, ker hodi vendar še tako pogosto mimo hiše brez pravega opravka tam zgoraj. — Ali zdaj? — Zdaj ji je odvraten, je čutila v sebi, ko je pogledala v obraz gosposkemu kavalirju, ki je stal pred njo in ki je bil z njo tudi že precej domač. Ali te poslednje geometrove besede? Tako so lepe in neverjetne. Plaho je vprašala, kakor bi se bala odgovora. „Vaša? Kako vaša?“

„Moje dekle si zdaj. Ne?“ jo je on prijel za roke.

Skoraj bolešno je spoznala: „Koliko časa?“

Smeje ji je stisnil roke. „Čudno izprašuješ. Če mi boš vdana, dokler bom tu.“

„In ko odidete?“

„Ko odidem —“ Izmisлил si je: „Prideš za menoj v mesto.“

Dalje ji ni pustil do besede. Zavrtel jo je z vso svojo močjo; dekle se je vjelo na noge. Ali geometer jo je že držal z desno dlanjo čez meča ter jo pritiskal nase ves razburjen. Vino mu je

dalo moč in ognjeno strast; malo je sicer pil, toda bilo je zanj pretežko. Pritisnil je usta tja nekam nad prsi, da je Marico zabolelo. Mukoma se je izvila iz objema.

Kakor da se ni nič zgodilo, je sama segla z levico v njegovo roko, in odšla sta tja nad Podvrh, odkoder je bil najlepši razgled, ker se je videla vsa podolgovata ravan.

Geometer je sklonil glavo, da se je dotaknil z usti svetle kite nad ušesom, ter šepnil: „Marica, tikaj me!“

Dekle je molče naslonilo glavo na njegovo ramo.

Solnce je zatonilo že nizko za gozd in ga vžgalo v velikanski kres. Dva ognjena kolobarja sta za hip obkrožila umirajoče nebo, posejano na vzhodu z vročično rdečico. Spodaj je dolina že polagoma legala v vijoličast mir; belina hiš je v sunkih pojemala; cesta je sivela. Tudi gozd je temnel. Na vrh Skalovnika je kanil krvav karmin in spet utonil v višino. Nad temnim gozdom je hladno zazelenela velika večernica.

Ravno nad kočo sta se razšla Marica in geometer. Dekle je obljubilo, da pride prihodnji dan v bližnji trg na veselico.

Geometer je zadovoljno pospešil korak proti podvrški krčmi, kjer je nočeval. Omoten je bil od večera, vina in strasti. Sklenil je, da odkupi Tineta in tovariše od Pritiska za majhno ceno: prepustil mu bo spet Marico.

7.

V Sisku, kjer so splavarji na petih skupnih splavih nadaljevali plovbo, se je Tine poslovil od Pritiska. Z njim se je vrnilo še pet fantov. Preden so splavi odrinili dalje, je Pritisk želel vračajočim se srečen pot in ukazal, naj gredo takoj nad Levičnikovo drčo sekati, da pripravijo nov transport. Tinetu posebej je pomignil, da že ve, zakaj se mu tako mudi in zakaj noče dalje.

Pet velikih belih pravokotnikov se je zganilo na sivi savski gladini. Spočetka so se zibali, potem pa so mirno plavali tja na vzhod, oddaljujoč se vedno bolj.

Tine se je nekoliko ozrl po trgovinah, da si kupi nov pas; ali v resnici si je ogledal rute ter zbral eno med onimi, ki so voljne, šume in so lepo svetlopisane. Na postaji se je hotel fantom zatajiti; kljub temu so trčili ob prihodu vlaka skupaj.

„Koliko si dal za pas?“ so pokazali fantje, da vedo za Tinetov izgovor.

„E, ga nisem vzel! Predrag in pretenak se mi je zdel.“

In Košarjev je oponašujoče mislil: „Najbolje, če hlače zadaj malo spotegneš, pa je.“

Tine je prisiljeno pristavil: „In povrhu še lačen ne bom, kaj ne?“

„Kajpada! Zelodec zadrigneš, da ne zavija.“

Tine je sedel k oknu med druge ljudi. Nalašč ni hotel k svoji družbi, ker je ujel ono, ko je pokazal Košarjev skrivaj, da naj si Tine rajši srce zategne, da ne bo brenčalo tako neumno. Stisnil se je v kot, pomaknil klobuk na čelo ter poskušal siloma dremati. Oni so se na drugi strani venomer zbadali med seboj, dražeč Petra, najmanjšega, naj hodi doma na gnoj stat, da bo kaj zrastel. Peter jim je prav gorke in slane vračal. Ko se je pa vlak stresel in potegnul z ropotom, so pogovor tišje zasukali na Tinetovo stran. Glodali so zaupno na tej ljubezenski zadevi s poudarkom, da je Tineta škoda; v srcu mu je bil vsak nevoščljiv za Marico.

V mraku je prisvetil sprevodnik, prižgal motno luč in pregledal listke. Vlak je ropotal preko ravnine. Ker se je voz nekoliko izpraznil, je Tine zleknil noge po klopi in legel. Do jutra se bo vozil neprenehoma; torej lahko brezskrbno zaspi.

Vlak je zadrdral, zapuhal in nasul za seboj ognjenih čebel, ki so švigale v velikih rojih mimo oken. In sopel je in hitel nezamudno... Mrak se je gostil in legal in ovijal. Vsa telesa so cincala enakomerno dremajoče po udarcih vlaka. Daleč na ravnini je zakrožilo za vlak nekaj svetlih pik: kakor bi zbežale vžgane večje pred hropečim, ogenj bruhajočim zmajem.

Tine je padel v začetku v globok spanec. Pri neki postaji ga je sunek vzdramil v sanje, s katerimi je blodil do jutra. Vznemirljive so bile sanje, da je večkrat z njimi težko vzdihnil, kar ni bila prej nikoli njegova navada. Zato se je ob zori prebudil na velikem kolodvoru zelo težak in slabovoljen.

Splavarji so vstajali, se pretegovali ter opazovali zgodnjo, zaspansko postajo. Ko je šinil v ozračje prvi jasni svit, slutnja solnčne nedelje, so odnekod priživelci muzikantarji, se v norčiji glasno razgledali po prvih razredih, a nato se zvrstili s svetlimi godali v tretji razred. Osem jih je bilo; vozili so se prav do zadnje postaje h gasilski slavnosti. Ob treh ponoči se bodo vrnili z mešancem. Le-ta se je ustavljal pri vsaki čuvajnici, kar je bilo zelo na roko za klarinetista, majhnega, okroglega bradača, ki je venomer precej oblačne razdiral, da so se mu vsi v plohalih smejali. Ta njegova jezikavost je posebno dobro vplivala na jutranjo zaspanost potnikov. Celo najbolj zaspani so spregledali, si razmeli oči, in kmalu so se vsem raz-

lezla usta. Cel voz se je včasih zakrohotal tako, da je čul Tine, ki je sedel daleč spredaj. Ko so se pomikali pod njegovim oknom, je uganil, kam gredo. Klarinetista, ki so ga splošno ogovarjali za Pratkarja, je poznal. Kdo ni poznal tam Pratkarja s klarinetom in Jožeta z Raubarkomande s harmoniko? In kdor je vedel za njiju po besedah, ju je želel tudi videti. Še otroci so ju poznali, kakor tudi tistega, ki so mu dejali Kragulj, ker je po vaseh kradel kokoši ter rezal rumenolasim dekletom kite za olje. Bil je svojevrsten človek, Kragulj. V razhujšanem in neobritem obrazu so srpo zrle črnikaste oči, tako, da je bilo v pogledu nekaj hudega. Otroci so se skrivali pred njim v vežo, dekleta so se stiskala za vrata. Fantje so včasih za njim žvižgali, kakor kadar kdo podi ujedo iznad kokoši. Hodil je čez Podvrh mrk in sam s seboj. Čez drčo je plezal, se vzpenjal čez Revičnikovo hosto ter nočeval v črni kolibi, ki je stala ob jasi, mejoči na Seitzovo grofovino. Edino tesarje je ogovarjal; drugih ni maral. Gosposki obraz ga je razburil in vžgal.

Na Kragulja se je Tine spomnil, ko so tovariši postajali po dolgem peronu in pred Pratkarjevim oknom. In taka misel ga je spreletela, da ga je zazebló in streslo. Da bi pozabil, je vstal ob oknu ter se naslonil ven. Solnce se je vlovilo na strehi postaje, nebo je bilo visoko in odprto; nekje je pozvanjalo k jutranji maši. Sprevodniki so poklicali. Fantje so v teku obviseli na vozu; zlezli so notri, ko je vlak pihal že ob ozki strugi.

„Tine, Pratkar je dejal, da svojo ta staro s klarinetom, če ga ne uboga!“

„Pa da ona tako pleše, kakor on piska.“

K Tinetovemu oknu so sedli. Najbliže Peter. „Nocoj se bomo še vrteli.“

Tine je vedel, da to meri nanj in na Marico. Petra je ošvrknil: „Kdo bo pa jutri sekal?“

„A, kaj! Naj še raste do pojutrišnjem! — Pratkar bo zame in za Pepco sam zaevilil. Dejal mi je vsaj tako.“

„Ti, Peter, si boš preveč noge zdrsal. Spat, spat! In stegni jih!“

„Toliko so že dolge, da sežejo vam vsem tja pod pas. Saj veš, kajne!“

Še Tine se je zasmel. „E, Peter, če te takrat spodnesem, si kar na glavi.“

„Jaz? Nikoli! Na pameti naj drugi stoje. Da jim ne uide!“

Zadel je hitro Lojze, ki se je zmislil. „Tebe pa menda doli tlači, ker si tako pri tleh.“

„Jo mora biti že precej.“

„Ja, saj te tudi kopica slame preklemano stisne.“

V začetku so hoteli vsi na Tineta, ali zaokrenilo se je in vse je letelo na Petra. Zato je dregnil Tine vmes. „Ta veselica bo za tri lanske.“

„Letos ne bo močilo, ne!“

„Jaz ne pojdem mimo,“ se je spet nastavil Peter.

„Kar takole v cunjah?“

„Ja! Samo copate še!“

In vse je šlo na Petra.

Vlak je ratatal in sopel v strmino. Voda v strugi je svetila. Tine je opustil pogovor; ozrl se je skozi okno. Daleč, daleč na solnčenem pobočju se je zasvetilo: tam je bil gradič in še nekoliko dalje Podvrh.

Vsa bližina, vsa dalja, vse, vse je bilo tako lepo; polno čuvstev, polno mehkode in davnih mladih misli.

Kot bi prišlo od bog ve kot, se je zagrizlo tedaj v Tineta, da ni on noben fant, da je mevža in Jera. Nehote je stisnil dlani in si vglavil, da pojde drevi na veselico, da spregovori odločno z Marico.

(Dalje prih.)

Srečko Kosovel:

Tam sredi krajine tihe.

Tam sredi krajine tihe,
v črnem krilu noči,
čaka in čaka in čaka
mlad zvezdar vse noči.

Zvezda bi morala vziti,
ali zvezde ni;
a mladi zvezdar čaka,
čaka vse dolge noči.

Mogoče se je zakasnila,
mogoče je sploh ne bo,
a zvezdarju se je razodela,
zdaj čaka: noč za nočjo.

In če ne pride ta zvezda,
kaj boš napravil, zvezdar?
Jo boš še čakal in čakal,
i, če ne pride nikdar?

Srečko Kosovel:

In ta dolgolasi.

In ta dolgolasi, prečudni poet
prelomil je večno obljubo.
Zakaj je prenehal biti asket,
ga to li ne spravlja v pogubo?

Prej eno je ljubil, poljubljal jo,
in ona ga je pogubila;
zdaj drugo bo ljubil, poljubljal jo,
in ona, ga bo odrešila?

Ta beli obraz, ta zeleni šal,
ta njena graciozna hoja!
I tukaj poet boš uslužen varal,
i tu ne boš našel pokoja!

Ivan Matičič:

Životarci.

(Dalje.)

Zato je grajskim objestnežem odščipaval objestnost z zanko, pomislil pa ni, da mu ti oblastneži vračajo verigo za zanko in mu odsekavajo življenje... Za eno pečenko leto dni pokore, za grizljaj mesa mu je ogrizlo vlažno zidovje pol života...

V Globoščaku je imela divjačina dobro pašo, Ask pa dober plen. Včasi je šel v Temne klance, kjer je imel tudi srečo, ali na Plesah, na Težmarici ali Pod koritom so ga pa radi zasačili grajski — in tedaj je zapelo po Askovih plečih, kajti grajski gozdarji so bili surovi, nasilni, Ask pa krotek in velik bojzaljivec. Žival je na mestu odrl, če se mu je zdelo varno, drob, kožo in drugo naglo zakopal, meso pa nesel ponoči domov. Kadar se pa ni čutil varnega, tedaj se je splazil ponoči k ujeti siroti, rešil jo trdih klešč s tem, da ji je potisnil pod vrat nožič in neusmiljeno preлил nedolžno kri... Ko je žival še pojemala, si jo je že obesil čez rame — in hajti domov. Zaprl se je v bajto, prižgal si lojenico in delal vso noč. Pred zorom je odnesel drobovje in kožo v brezno na Stajah, ko je pa napočil dan, je podnetil ogenj — in pečenje je zacvrčalo. In cvrl je, dokler je bilo kaj; pse mu je zbolelo od preobilih dobrot, sam se je pa zadovoljen smejal in se ni dotaknil obročev ob takih dneih.

Nekoč je srečal Pod koritom pastirja Jozla, vsega žalostnega.

„Kaj pa je Jozl? Se ti je pripetilo kaj hudega?“

„Si videl kje mojega junčka? Nikjer ga ne najdem in že ves dan iščem. Joj, joj, kam neki je zašla revna živina?“

„Nikjer ga nisem videl. Morda je kam zbežljal ali padel v kako brezno. Hm, čudno.“

Jozl je hitel naprej in ga ni slišal, Ask pa je šel za svojim poslom. In ko je prišel na mesto, je tlesknil z rokami od začudenja: v njegovi pasti je tičal Jozlov junček. Sirotek je bil že ves spehan in zmučen in še muham se ni mogel več otepavati. Morda je mukal, pa Jozl je gluhi in ni slišal; je pa tudi mogoče, da si ni upal od strahu, ker ga je zanjka tako neusmiljeno tiščala, niti črhiniti. Rešitelja Aska je milo pogledal, saj ga je pogledala tako proseče vsaka ujeta žival, ali druge je rešil prijazni Ask z nožem, ki jim ga je dobrohotno potiskal v srce, z Jozlovim junčkom pa ni bil tako neusmiljen. Spretno ga je rešil iz klešč ter ga vlekel na pot. Junček je močno čotal, kajti žična zadruga mu je odrgnila nogo do krvi. Pustil je žival na poti in hitel za pastirjem. Ko ga je dohitel, ga je povabil nazaj. In Jozl je bil ves srečen, ko je zagledal izgubljenega junčka.

„Kje je pa bil?“ je vprašal radoveden.

Ask je pokazal na bližnje grmičevje, ali Jozl je otresel z glavo, ko je zapazil odrgnjeno nogo. V hipu se mu je pomračilo čelo in brez nadaljnega preudarka je dvignil palico in mahnil Aska po glavi.

„Prekleti Ask, v tvojo past je padel! Misliš, da ne vem. Ti lačni kljun, še živino mi boš pohabil, še ta ne bo varna pred tabo! Na, tu imaš, poladin poladinasti!“

„Nehaj, Jozl, bodi pameten!“

„Na še to!“

„Tak to mi je za plačilo, ker sem ti ga našel? Nehaj, brljavec!“

„Ti mi boš junčka mučil in ugonabljal, ti, očikani slinec!“

„Ti, brljavi glušec, boš mene!“

„Le čakaj, že borštinarju povem!“

„Škoda, da sem ti rešil tega trapastega junca! Pustil bi ga bil, da bi crknil na mestu!“

Po teh besedah se je Ask jezen odstranil. Svojo zadrgo je nastavil drugam in odšel daleč proč, kjer je legel pod smreko. Od dolgega časa je žvečil tobak, mislil na pečenje in požiral slino. Ko je solnce že uto-nilo za božjo gnado in pričel padati mrak, je dvignil Ask svoj lačni život in rekel sam pri sebi.

„Morda bo že, čas bi že bil. Če ne, bo res treba odrezati Jozlovemu juncu kos stegna. Lubja ne morem glodati, naj ga le Jozl, če hoče; moji zobje so vajeni boljše hrane.“ Šel je in dalje govoril: „Le pridi, srnica, le, nič se ne boj! Ah, če se danes ujame, prmojveri da je ne zakoljem, nak, živo nesem domov in mlečnih žgancev ji dam za večerjo. O, gotovo pride, saj je pohlevna žival, pa pametna tudi. To bi bila pritovčena, da bi se pustila pobijati od grajskih objestnežev, ki jim nič zanjo ni. Da bi jo pa psi trgali, ha, smrtni greh bi bil! Žival že ve, kdo je potreben in lačen mesa in kdo pošteno ž njo ravna. Bo prišla ali ne? Jaz pravim, da bo. Da bi le. Frdamenski junec, sam vrag mi ga je prinesel v zadrgo! Gotovo bi se ujela srna, pa ji je delal napotje ta vampasti rep!“

Ask je hitel dalje, zatopljen v misli, pa ni zapazil moškega, ki je vstal iz bližnjega grmovja in mu oprezno sledil... Ko se je Ask približal cilju, se je sklonil in poškilil skozi goščo, pa je v hipu vzradoščen poskočil in planil naprej. V zadrghi je tičala pečenka... Uboga, plaha srnica se je zvijala iz klešč na vse pretege, grizla si nogo, žico, zaganjala se v veje, nato pa izmučena obstala. Ask se je prihuljeno približal — a ko ga je ujeta žival zapazila, se je plašno zagnala z vsemi tremi naprej, toda z mesta ni mogla, četrta je bila prikovana... Ask jo je pri-

jazno objel in jo pobožal po hrbtu, ali srnica je huškala od strahu, grizla, otepavala.

„No, no, neumnica, le mirna bodi!“ ji je govoril Ask in jo pritisikal k tlom. „Kdo ti kaj hoče? Vesela bodi, da sem te rešil pred grajskimi požeruharji. Pa tebe ne bodo vohali škrici, ne, ne, se rajši zadržim s teboj! Kaj boš otepavala, uboga avšica, ko ti nič ne pomaga! Kakor nalašč si namenjena meni, nikomur drugemu; ko bi ti vedela, kako težko sem te pričakoval! Oh, samo da si prišla, ti zlata sirotica moja! Kako sem te vesel, zlato je v tebi, nebesa si mi na stečaj odprla! Pa je dejal Korčin, da se ne bo ujelo, ha, kaj ve Korčin! Misli, da je tepec neumen, pa sem le jaz! Bedak, kako štramasto kvasam! Bi jo, Korčin, a? Pa je ne boš, jo že sam udušim celo. Kos hrbljička, no, naj bo, več pa ne. E, kako se pa repenči, božica! Tak potrpi trenotek, brž te rešim zadrge, toda prej te potipam malo pod vratom.“

Noge ji je z vso silo izpodvil, prav po mojstrsko, kakor je bil vajen, nato ji je pokleknil na trebuh z obema nogama, da je sirota zastokala. Ko je odprl svoj dolgi nožic, ji je privil glavico daleč nazaj, narezal ji napeti vrat z ostrino, nato pa sunil z nožem globoko, globoko, dokler mu ni brizgnila kri za rokav... Srnica je zadrgetala, zastokala, pogledala svojega mučitelja s prosečimi milimi očmi, a ker morilca ni to niti najmanje ganilo, ga je obupno ošinila z očitajočim pogledom, ki se ji je že jel zavijati v smrtnih bolečinah... Aska je popadla strast po krvi, zavohal je meso, po katerem je začutil silno lakoto. Oči so se mu širile, ko je gledal na vročo kri, ki mu je curljala izpod roke, začutil je neutešno potrebo, da bi hlastnil nemudoma in si utešil poželenje. Ob pogledu na pojemajočo žival ga je obšlo neizmerno veselje, da bo kmalu deležen okusne pečenke v tako obilni meri, kakršna ni dodeljena ne kralju ne cesarju. V tem svojem veselem premišljevanju je pričel polagati glavo iztezajoče se živali na tla; kar zašumi grmičevje za njegovim hrbtom — in še preden se zasuka, mu pade na ramo težka roka... Ask pogleda in se zgrozi od strahu in presenečenja, ko se zapičijo vanj ostre oči grajskega lovca...

„Tako torej, zopet te imam, lopov!“ reče ta s škodoželjnim naglasom.

Ask od prevelikega presenečenja ne najde besede, le z ramami zmaje ter spusti svoj plen iz rok. Po kratkem premišljevanju se nagne na stran in že hoče prositi krutega lovca milosti, toda šine mu v glavo nekaj drugega, odločno strese z glavo in pokaže na zadrgo, rekoč z navidezno jeznim glasom:

„Sapramejski ciganje, takele zanke vam nastavljajo po gozdu!“

„Kdo nastavlja?“

„Kaj vem, kdo. Zaslužijo, da bi jih človek na meh odr! Ravno-
kar sem rešil Jozlu junca iz zadrge.“

„Ha, glej ga, glej poštenjakoviča!“ se mu roga lovec.

„Ne verjamete? Kakor hočete. Lahko vprašate Jozla, tja je odnal
teleta k živini v Bečkave doline. Vso krvavo nogo je imel junec, komaj
sem mu jo izdrl iz zadrge.“

„Kaj junec mene briga!“

„Če ne vas, pa mene. Glejte, kako trpi uboga žival! Mar je to prav?
O seveda, vam je vseeno, če na mestu pogine, ljudje ste brez srca! Meni
se pa žival smili, ne morem je gledati, da bi po nedolžnem trpela v
teh kleščah.“ Jezno prične snemati zadrgo srni z noge in nadaljuje:
„To ne gre, da bi že vsakdo zanke nastavljal po našem gozdu, človek
že res nikjer ni več varen pred cigani!“

„Človek božji,“ vzklikne grajski, „povej mi vendar, je to junec
ali srna?“

„To je vseeno!“ otrese Ask. „Če vam rečem, da je zašel Jozlov
junec v zadrgo, je torej zašel, o tem je škoda prepira!“

„Rekel sem že, da me junec ne briga!“

„Briga ali ne briga, jaz sem ga rešil pa mir besedi. Če bi se ujel
v zadrgo kak grajski birič, bi rešil tudi njega, ker vsake živali je škoda.
Morda bi ga pa tudi ne.“

„Dovolj mi je tega!“ zavpije grajski in udari s kopitom puške
ob tla.

„Meni pa ni dovolj. Če sem že otel junca, naj otmem še tole žival,
sem si mislil, in šel sem in ji hotel razvozlati zadrgo, da gre v imenu
božjem.“ Ask je hotel samega sebe prepričati o resničnosti svojih besed.

„Haha!“ se roga grajski. „Mrtvo žival odvezati in izpustiti!“ Po
teh besedah pahne Aska v okrvavljeno grivino, rekoč: „Na, mrcina,
povohaj kri! Najprej jo zakolje, seveda, potem ji pa dobrodušno od-
veže zadrgo.“

„Kaj zakolje, kdo zakolje?“ se vznemirja Ask. „Čigava je zanka?
Kdo more trditi, da je moja?“

„O ti lopov!“

„Nihče ne ve, lahko ste jo nastavili sami, pa mislite, da boste
mene! Me imaste za takega bebca? Ne boš! Čigava je srna? Kdo jo je
navezal na to žico? Najbrže vi. Če je žival ubita ali zaklana — to ni
moja stvar. Nastavili ste mi jo, pa bo hotel še kdo trditi, da sem jo
ubil jaz. S čim, s figo?“

„Dovolj besedi, pravim!“ zareži grajski. „Noč se dela. Glej, da
mi izgineš izpred oči, sva že opravila!“

„Kako opravila? Vendar ne boste trdili, da sem jaz —“

„Izpred oči, pravim! Saj te poznam, se že jutri pogovorimo.“

Aska spreleti mraz ob neverjetni misli, da bo moral pustiti svoj plen na mestu, zato skuša omehčati trdosrčnega lovca na prijaznejši način.

„Bodite pametni gospod! Pustite vendar do sebe prijazno besedo. Kdo vam kaj hoče! Srna je vaša, ne rečem da ni, ali kar tako brez vsega me pa menda ne boste odgnali?“

„Mar hočeš še plačila za to lopovščino?“

„Ej, plačila, kdo vas vpraša za plačilo! Ali če vam že tako-le prav v naročje položim žival, mi boste odrezali vsaj kos stegna za večerjo. Vsak pošten človek bi storil tako.“

„Glej ga nesramneža, še norčevati se hoče!“

„Čemu norčevati? Vam ni do divjačine, sleherni dan vam je preostaja vsem grajskim; prava reč, če pustite meni vsaj eno stegno.“

„Hm, prav za prav ni to vaša zasluga. Saj ste rekli, da ne veste, kdo je nastavil zanko.“

„Nikar naj se ne norčujejo iz siromaka, gospod!“

„Podarim vam celo, če mi priznate, da ste jo vi ujeli,“ ga skuša pretkani lovec.

„Če sem jo ujel? Seveda sem jo. Kdo pa naj bi jo drugi?“

„Torej priznate?“

„Kako naj priznam? Samo vam povem, ker vas poznam, da ste dober gospod in me ne boste gnali radi te malenkosti pred krvavo rihto. Drugemu pa ne povem tega.“

„Dobro, to sem hotel vedeti. Zdaj pa glej, lopov, da se mi pri tej priči pobereš izpred oči, ako nočeš, da te ženem do orožnikov.“

„Ne bodite taki, gospod!“

„Proč pravim!“

„Je to res vaša zadnja beseda?“

„Sva že opravila!“

„Naj vam vsaj pomagam nesti žival.“

„Vas ne potrebujem.“

„Če je tako naj pa bo. Imel sem dober namen, pa če nočete, pa ni treba, silim vas ne. Oprostite mi, gospod, saj veste, človeka premoti včasih neumna misel in pa lakota. Tako si mislim, da ima gospoda v gradu vsega preveč, jaz pa vsega premalo. Res nisem imel slabega namena, nihče bi ne trpel škode, če bi takile škodljivi živalci zadrgnili vrat, lovcu prihraniš smodnik, sem si mislil.“

„Hahaha!“

„Res nimate prav nikake škode, če pomislite. Nazadnje je pa to čenčinov tal, no pa zastran tega imate vi več pravice ko čenčin, saj

nič ne rečem, kar je vaše, je vaše, grajski ste gospodarji čez vse naše siromaštvo. Zato mislim, da me ne boste naznanili, kaj ne da ne?"

„Je že dobro, lahko noč!“

„Poznam vas, da ste dober gospod, zato si vašo dobroto zapomnim in vam rečem, da ne boste imeli z mano nikoli več sitnosti. — Če smem vprašati gospod, tale žica vam tako nič ne koristi — jo smem spraviti jaz?“

„Že dobro, le pojdite!“

„Včasi prav pride pri koratelah — no, če nočete, pa naj ostane tu. Brez zamere, gospod. Lahko noč jim voščim!“

Ask je odšel z naglimi koraki domov, skuhal si žgancev in legel spat. Drugi dan je s kislim obrazom pregledal svoje prazne zaloge ter se z vso vnemo lotil zopet obročev. Pa jih ni še narezal za dve korateli, ko dobi obisk: dva orožnika v spremstvu grajskega lovca.

„Dober dan vam želimo,“ reče stražmojster s svojim prijaznim glasom.

„Bog daj,“ odvrne Ask in od presenečenja mu pade rezivnik iz roke. „Kaj želite?“

„Vas, kakor po stari navadi,“ mu reče orožnik.

Ask ošvrkne grajskega z zaničljivim pogledom rekoč: „Zaradi tiste malenkosti je pa bilo res treba ovadbe!“

„To ni malenkost,“ ga zavrne lovec, „ampak velika tatvina, ki jo je treba kaznovati!“

„Kakšna tatvina? Sem vam mar kaj ukradel?“

„Nameravali ste, in to je ravno isto kakor da bi žival odnesli domov in snedli.“

Ask požre sline in otrese z glavo, rekoč: „Nak, ravno isto pa ni, če se jaz ponujam s frmantinovimi žganci, vi pa s pečenko! Meni ne boste pravili tega. Mislite, da ste vi —“

„Pustimo to,“ reče orožnik z važnim naglasom. „Nismo se prišli pričkat.“

„Poglejte moje uboštvo,“ se razburja Ask, „in recite, kako naj pošten človek ob tem živi. Niti soli ni več na polici, pa pravi, da je ravno isto, če imam srno jaz ali pa se ponuja z njo grajska gospoda. Ko sem lačen tako, da mi lahko zažvižgate skozi čreva.“

„Ljudem, ki se preživljajo s poštenim delom, ni treba stradati,“ mu očita grajski.

„Mar jaz ne delam od jutra do večera? Zaslužim pa komaj za neslane žgance, ki jih ogneta petek in svetek, dan na dan, leto za letom, drugega nič.“

„Bog da jih imate.“

„Vi lahko tako govorite, ker ne veste, kaj je beda. Grajska živina požre več mesa kot vsa soseska; siromaka vidite komaj na vsake kvatre, ko pride po ajmožno.“

„Končajmo prazne besede,“ povzame orožnik. „Odgovorite nam rajši to, kar vas bomo vprašali. Povejte nam, ali ste včeraj ubili v gozdu srno?“

„Jaz? Ne!“

„Kako to?“ se začudi grajski. „Saj sem vas vendar videl!“

„Že lahko, a mene ne.“

„Glej ga lopova, na lastne oči sem ga videl, zasačil sem ga, ko jo je klal, pa si upa tajiti. Saj ste na mestu vse priznali.“

„Se motite, če mislite, da zato, ker ste me hoteli opehariti s srno. Veste, srno mi je ponujal, pa je maral nisem.“

„O ti lopov!“

„Torej ste bili vendar v gozdu?“ poprijema stražmojster.

„Seveda, sekal sem palice za obroče.“

„Haha, ta je pa debela!“

„Dobro,“ poprime stražmojster. „Toda zanko ste pa le nastavili, kajne?“

„Kakšno zanko?“ se čudi Ask. „Nimam časa, da bi se ukvarjal s takimi rečmi.“

„Ali pa morda veste, kdo je nastavil?“

„Kako naj to vem?“

„Vendar,“ ga skuša orožnik dalje, „to nam lahko poveste, kako se ta reč nastavi?“

„Mi ne pade v glavo, da bi se ukvarjal s takimi neumnostmi. Pošten človek ima drugega posla dovolj.“

„Kako izgleda, nam vsaj lahko pokažete,“ ga lovi orožnik. „Gotovo imate doma kak konec take zadrge?“

„Obroče vam lahko pokažem, drugega ne. Gotovo se obroč nekoliko primaže, če hočete, da se kaj ujame, ali primazati vam ga ne morem, ni prav nobenega zmazka na polici.“

„Za osle nas ima,“ sikne gozdar. „Laže tako, da bi grabil!“

„Hm,“ se nasmehne stražmojster. „Vi Janez Ask ne priznate torej ničesar?“

„Nimam kaj.“

„Dobro, boste pa priznali drugje. V imenu zakona morate z nama!“ mu reče stražmojster, položivši mu roko na ramo.

„Po čemu?“ se razburi Ask.

„Že dobro, odpravite se!“

Ask se popraska po glavi, stisne v ustih čik, debelo pljune pred gozdarja in sikne jezen: „Naj vas nosi vrag vse skupaj! Tista krepana srna naj vam ostane v želodcu, segnije naj vam v drobu, da boste po crkavini smrdeli, vi in vsi grofje in vsa njih žlahta!“

„Bodite mirni!“

„Vam ne rečem nič, gospod stražmojster, te besede slišijo boršt-narju, ki me je ovadil.“ (Dalje prihodnjič.)

Ivan Albreht:

Vsakdanje zgodbe.

(Dalje.)

Plug

pripoveduje, kako se mu je godilo.

To je bilo jesenski čas, ko smo orali za ozimino. Stari Klančar je bil že bolj v zemlji nego na njej, tako so ga težila leta, vendar je še hodil na polje, oral pa je njegov sin Miha. Pastir je gonil voli, dekla je vodkala, no, stari Klančar je gledal in hodil po razorih, Miha pa je držal za drevo (plug).

Dekla je bila mlada in brhka in je raje pogledovala Miho nego vodko. Tako se je dostikrat na črtalu nabralo toliko prsti in razne šare, da je živina kar obstala.

„No, no, ali ste zaspali,“ je zagodrnjal stari Klančar iz razora.

Dekla je zardela, hitro z vodko očistila črtalo, pa smo šli dalje.

Miha je zadovoljno ogledoval čvrsto Lizo in dobro se mu je zdelo, ko je opazil, da se umika z očmi njegovim pogledom.

„Le glej, da se kaj ne vtrga,“ jo je dražil, ko se je spet nabral pred črtalom cel kup.

„Pa naj,“ se je zasmejala dekla Liza in spet hitro vodkala. Malo ji je bilo nerodno; kajti dobro je poznala staro vero, da pomeni krst, ako se pri oranju kaj vtrga.

„Ali bi ne bila nič huda?“ jo je podražil Miha.

„Jaz?“ se je delala nevedno. „Čemu naj bom huda? Saj mi ne manjka ne dela ne jela.“

„Nič ti ne manjka?“

„Nič,“ je odvrnila Liza. S tem je bila beseda za nekaj časa prišla tako iz tira, da so vsi obmolnili.

Bilo je še toplo, lep jesenski dan.

„Bog daj, da bi ne hodil letos zadnjič tod,“ je menil stari Klančar v razoru.

„Joj, oče,“ se je hitro oglasila dekla Liza, jaz bi vam voščila vsaj še petdeset let!“

„Hoj, kdo bi pa nosil toliko križev. Ze osemdeset, ki jih imam sedaj, je dosti težkih,“ se je zasmel stari. Bilo mu je všeč, ko je čul, kako dolgo življenje mu vošči Liza.

Dekla je hitela:

„Bi pa malo poklicali na pomoč. Dva ali trije pa lahko preneso marsikaj, če bi tudi bilo za enega samega pretežko.“

„Šment,“ je mislil Miha, „ta pa zna!“

In stari je mrmral:

„Kar nič bi ne branil, ko vidim, da je pridnih rok.“

Tedaj je pastir pognal. Voli so potegnili in — plug je ostal naenkrat zadaj. Vtrgala se je stremenica.

„Križ božji,“ se je veselo prestrašila Liza.

„No, zdaj je, kar je,“ se je zasmel Miha, stopil k plugu in začel popravljati.

„Ali se še vedno nič ne bojiš?“

„Nič,“ se je zasmejala Liza.

Potem Miha:

„Oče, ali veste, da ta nesreča pomeni krst?“

„I, naj ga! Saj mora biti tudi mladine kaj na svetu!“ je odvrnil stari Klančar.

„No, vidiš,“ je dejal Miha Lizi. „Tak boš le Klančarica!“

Dekla je zardela in se poredno naslonila nanj.

„Bova pomagala očetu nositi križe,“ je dejala, „saj so rekli preje, da jih sami ne morejo.“

„In vse to je povzročil pravzaprav plug,“ je dejal Miha.

„Res, samo plug,“ je pritrdila Liza.

In še tista jesen je z mojo pomočjo združila mladi par.

Metod M.

Zgodba o majskih večerih.

„Prideš drevi?“

„Pridem, fant moj.“

— — — — —
Poslušajte, bil je takrat maj. Prišel jo je nase in ji gledal v oči...

Omamno so duhteli majski večeri, slavec je zategoval v grmu ob potoku, potoček je tekel mirno in brezskrbno v lepih majskih večerih.

O majskih večerih je zgodba. Nihče je ni čul, zgodbe o majskem večeru...

„Prideš drevi?“

„Pridem, fant moj.“

Umetnik je bil Suhadolnikov France. Vedno vesel obraz, vesela hoja in gosli v roki...

V majskih večerih je France igral in ljubezni so bili žejni glasovi Francetovih gosli...

V majskem večeru jo je France prvokrat videl. Šla je po parku, oči je imela uprte v tla... Slišali so se umazani dovtipi za njo...

Umetnik France je gledal. Ves svet se je vrtil okoli njega, gozd je zašumel v pretajnih glasovih, cvetke so spregovorile in vrabec se je pogovarjal s svojo nevesto. Šel je za njo, ni se je upal ogovoriti. Duhal je le omamni vonj, ki se je lil za njo...

Suhadolnikov France je zvedel čez dva dni, da je oni gospodični ime Mira. In prišlo je počasi do tega:

„Prideš drevi?“

„Pridem, fant moj.“

„Pridi oboževanka moja, pridi moja ljubica, moja nevesta.“

Na večer pred svetim Pankracijem pa je ni bilo. France je mislil, da je bolna in škrbelo ga je...

Ko so šli drugi dan iz opere od skušnje, mu jo je pokazal tovariš s pristavkom: „Ampak tale jih hitro menja. Sinoči je prenočil pri njej oficir. Nocoj pa zopet lovi...“

Dolgo, dolgo je potem ležal Suhadolnikov France. Prešli so majski večeri, že v drugič so nakladali seno pod Krimom, Sveta Ana in Sveti Jožef sta orumenela, sneg je zapadel do kolen, pa zopet skopnel, ptiči so že gnezdili, Sveti Jožef se je bahal in kazal novo obleko Sveti Ani... A France je še vedno ležal in votlo kašljal...

Ko pa so morostarji želi pšenico, je zvonilo v Trnovem in Suhadolnikova mati so prav takrat rekli: „Nekdo je umrl, Bog se usmili njegove duše.“

Takrat je umrl njen sin, umetnik France.

Vsакdanja je ta zgodba o majskih večerih in nebroj takih se zgodi po svetu.

C. Golar:

Pesem svobode.

Od včeraj ali jutri nismo,
od vekomaj je naša sila,
v pradavnih črkah naše pismo
odkrila svetu je Sibila.

Na afriškem pesku pekočem
se dviga piramida strmó,
strmó in visoko v plamteče nebo —
Na tisoče let je starejša od Krista,
na tisoče let kriči,
kriči in prisega resnica čista:
Mi črni trpini, v solncu ožgani,
očetje, sinovi, robje, Egipčani,
prisegli v nebo smo,
zakleli nebo smo
s prsti, do zvezd segajočimi:

„Vsa bo svobodna zemlja prelepa,
naša bo zemlja, zarja in morja,
kar jih nebeško solnce odklepa,
kadar iz sinjega vstaja obzorja.
Mi smo prisegali, ko smo zidáli,
skalnate klade trdo tesali —
mi smo prisegali, ko smo umirali,
v zarje prihodnjih se časov ozirali.“

Čez tisoče let se spolnilo je:
Ko so bučali jesenski viharji,
mogočnim kraljem k pogrebu zvonilo je,
in svobode mladi so vali
čez svet zavihrali.

O slišite, slišite nas:
Vi rjavi robovi
od piramid, iz prerij,
iz rudnikov, plavžev,
od morja in step,
od strojev in plugov:

Svoboda!
Svoboda!
Svoboda!

Kot himna nebeška nas je poljubila,
kot solnce pomladno nas je objela,
neskončna obzorja nam je odgrnila.

Bister in čist je svobode vihar,
kot jezdecov božjih njegov je udar.

Štefan Radić
predsednik Hrvatske Seljaške Stranke in vodja kmetskega
pokreta v naši državi.

S. T.:

K našemu občnemu zboru.

Bliža se dan, ko se bomo zbrali v naši slovenski prestolici, da položimo račune o našem gospodarstvu v preteklem letu. Prišli bodo tovariši iz zelenega Štajerja, tam od sive Drave, tu od ljubke Savinje, prišli bodo tovariši iz naše divne Gorenjske, dalje oni iz vesele Dolenjske, iz ljubljanske okolice, vsi bodo prišli, da dajo duška svojemu navdušenju, ki jim polni glavo in srce. Prišli bodo, da resno razpravljajo o važnih vprašanjih našega mladinskega pokreta, a tudi o vseh drugih vprašanjih, ki težijo danes naše kmet-sko ljudstvo. Časi, v katerih živimo, so težki in zahtevajo odločnih in borbenih ljudi, ki bodo izklesali našemu narodu pot iz bede in obupa. In tu prihajate Vi, mladi borci, s krepkimi rokami, zdravo pametjo in poštenim srcem, da primete za orodje in se lotite težavnega dela. Zato: bodite nam iskreno pozdravljeni!

*

V duhu Vas že vidim, s kakšnim zadovoljstvom bodele podajali na občnem zboru poročila o svojem uspešnem delovanju, a tudi s kakšno boljo bodele omenjali svoje neuspele korake. Toda nič zato! Mnogokrat so neuspehi koristnejši od uspehov, ker nas podučijo, kako ne smemo delati, ali pa nam pokažejo vzroke, ki onemogočajo uspešno delo in katere moramo zato odstraniti. Smo pač še mladi, podobni otroku, ko dobro shodi. Negotov je njegov korak in še tako majhna ovira ga spodnese. Pa se pobere in beži naprej, kakor se ne bi nič zgodilo. A njegov korak postaja od dne do dne sigurnejši, premaga vedno večje ovire in končno stoji pred svetom kot zmagovalec. Taki smo mi. Pred par leti smo začeli plezati po vseh štirih, danes hodimo že krepko po dveh. Še se nam pripeti, da kdo tu pa tam omahne, a vedno manj je padcev, stalno trdnejši je naš korak. Zato: Vztrajajmo in ne plašimo se morebitnega trenutnega neuspeha! Tudi neuspehi so včasih potrebni za končno pri-boritev zmage.

*

Bratje in sestre! Ko bodele odločali o svojem bodočem delu in tudi potem, ko bodele svoje tozadevne sklepe izvrševali, ne pozabite nikdar in nikjer, da ste otroci naše vseohranjujoče matere zemlje. Spoštuj očeta in mater, pravi božja zapoved. Da spoštovati, ljubiti moramo svojo rodno grudo in vse tiste, ki z njo žive v trudu in trpljenju. Hvaležni ji moramo biti in ostati za vse, kar smo in

kar imamo, ohraniti ji zvestobo do groba, kajti huda je kazen božja za onega, ki dvigne roko na svojega roditelja. In zemlja je naša prva mati.

Velike nade stavimo na Vas. Ali nas bode te razočarali? Ne, ne bode te. Saj ste sinovi in hčere zdravega rodu, in Vaše jasne oči nam pričajo, da ste ostali verni, nepokvarjeni, dobri in pošteni. Z Vašega obraza pa seva odločna volja — delati in se boriti, doprinesiti tudi žrtve, samo da zaplapola enkrat zeleni prapor nad našo očetnjavo, oznjajoč mir in zmago Stare Pravde!

V tem Vam želimo: Naj bo Vaše delo uspešno!

Stanko Učenikov:

Gorjančev Jože.

(Dalje.)

Napravimo za enkrat izjemo. Do sedaj smo opisovali Jožetovo delo za prosep domačega društva, danes pa hočemo na kratko omeniti tudi njegov trud za napredovanje celotne organizacije kmetske mladine in predvsem za ustanavljanje in uspevanje novih društev po sosednjih občinah.

Naše kmetsko ljudstvo ne bo deležno zasluženega blagostanja vse dotlej, dokler ne bo složno združilo vse svoje sile v skupno orjaško moč, ki bo mogla ne samo braniti koristi naroda, temveč tudi graditi mu nove in večje dobrine. Tega dejstva se je zavedel Gorjančev Jože, obenem pa je videl, kako malo poznajo to zlato resnico naši ljudje. Zato je sklenil, da posveti vzbujanju pravega spoznanja, ki je našemu ljudstvu za enkrat najbolj potrebno, posebno skrb. Saj je nezavednost prvi in glavni izvor današnjega gorja.

Takoj po tem sklepu pa je stal pred važnim vprašanjem: kako začeti, da bodo doseženi zaželjeni uspehi? Odgovor na to vprašanje mu ni bil lahek. Kdor je skusil, kako težko se pripravi naše ljudi do kakšnega, tudi še tako potrebnega, vendar novega koraka, pa naj bo to v domači hiši ali v javnem življenju, ta bo poznal skrbi, ki so napolnjevale Jožetovo glavo ob tem premišljevanju. Toda Jože se ni ustrašil. Zavedajoč se, da je edino v tem prava rešitev, se ni bal nobenega truda, nobene ovire. Vsako prosto urico je porabil za kovanje načrtov, celo med delom na polju so mu misli kaj rade zbežale v društveno sobo, na razna zborovanja itd. Minili

so dnevi, minili so tedni, počasi se je oblikovalo Jožetovo delo, a kar je zrastlo, to je bilo premišljeno in dobro. Končno je stopil pred društveni odbor z gotovim načrtom, ga obrazložil, utemeljil in predlagal, da se ga, če je potrebno, popravi, nato pa sprejme in takoj začne z njegovo izvedbo. Ker ima ta načrt mnogo točk, ki bi se dale z uspehom izvesti tudi drugod, mislim, da je umestno, če tudi Vas, dragi čitatelji, vsaj površno seznanim z najvažnejšimi njegovimi mislimi.

Rešitev iz danšnjega težkega stanja vidimo samo v samo-obrambi priprostega delovnega ljudstva. Zato je nujno potrebno, da to ljudstvo probudimo k s a m o z a v e s t i, ki mu bo zvezda vodnica in obenem vir novih moči v težki borbi. To je naša prva naloga. Tej sledi neposredno druga: samozavestno ljudstvo moramo z v s e s t r a n s k o i z o b r a z b o usposobiti za borbo. Da to dosežemo, moramo poiskati v narodu dovoljno število njegovih sinov in hčera, ki se hočejo z ljubeznijo in navdušenjem posvetiti tej apostolski nalogi, ki so voljni postati borci in glasniki ideje, vznikle iz našega kmetskega ljudstva v njegovo odrešenje.

Taki glasniki moramo biti mi sami najprej. Oznanujmo vedno in povesod vstajenje Stare pravde! Ne zapirajmo se v domačo izbo, ne obdajajmo se z ozkim plotom rodne vasice; ven, med narod, med naše dobro kmetsko ljudstvo, klicat ga k novemu, boljšemu življenju!

Toda kako? V domačem društvu moramo nemoteno vršiti svoje delo, kakor smo že navedli. Uspehe tega svojega truda pa ne smemo obdržati samo za sebe, temveč moramo skrbeti, da bomo z njimi koristno služili čim širšemu krogu. Da navedem nekoliko primerov: Če imamo v domačem društvu dober dramatični odsek, poskrbimo, da se ne bo držal samo domače vasice, kakor otrok materinega krila. Naj gostuje po sosednih krajih in ne le tam, kjer obstojajo bratska društva, temveč v enaki meri v krajih, kjer še naših društev ni. Kajti ravno tam so ljudje najbolj potrebni vzpodbude in navdušenja. Enako naj potujejo naši pevski in tamburaški zbori, godbe. Ne pozabimo na važnost skupnih prireditvev, pri katerih naj sodeluje po več sosednih društev. S tem dosežemo mnogo lepše prireditve na eni strani, na drugi strani pa spoznavamo drug drugega, se medsebojno učimo in — kar je glavno — spletamo bratsko vez, ki naj nas veže v eno veliko družino. Pri vsem tem imejmo vedno pred očmi prislovico: Besede mičejo, zgledi vlečejo. Pokažimo z dejanjem, kaj hočemo, kaj delamo in kaj dosežemo, in marsikdo, ki bi ga še tako vestno in vztrajno prigovarjanje ne premaknilo z

mesta, bo ob pogledu na bogate sadove našega dela z veseljem pristopil in ponudil svojo roko k sodelovanju. Ne smemo pa misliti, da moremo samo s takimi prireditvami širiti našo organizacijo. Pri vsaki priložnosti, ki nas privede v družbo mladeniča ali mladenke iz sosednje vasi, moramo se potruditi, da pride pogovor na društveno življenje, na našo kmetско misel. Ne sramujmo se tudi nasprotniku v obraz izpovedati svojega prepričanja, skušajmo ga navdušiti za pošteno delo, poizvedujmo o razmerah v njegovem kraju, obrazložimo mu svoj program. Naš trud ne bo zaman, tudi tedaj ne, če ostane človek začasno nepristopen. Če je le količkaj dobrega in poštenega v njegovi duši, bo pozneje sam razmišljal o vsem, kar je slišal, in bo svoje življenje, če že ne na zunaj, pa vsaj skrivaj uredil po danih mu smernicah. Če smo dovolj poznani v sosednji občini, zberimo nekoliko ljudi okoli sebe in razgovarjajmo se z njimi o vsem, kar teži naše ljudstvo. Povejmo, kako mislimo mi odpomoči vsemu zlu, ki nas tare, razlagajmo jim škodljivost nezavednosti, skušajmo jim vlitii poguma in navdušenja za borbo, ki jo moramo zmagovito dobojevati, ker zahteva to korist našega naroda. Ostanimo zvesti načelom naših pradedov, ki so žrtvovali svoje imetje in svoje življenje za osvoboditev svojega stanu in svojih potomcev!

Zato ven med ljudstvo, z ognjevito besedo in dobrim vzgledom! Naj doni po vsej širni Sloveniji mogočen glas:

Narod, probudi se, osvobodi se suženjskih verig, primi za orodje in skuj si boljšo bodočnost, bodočnost Stare pravde!

(Dalje prih.)

K. Kraepelin-S. Brodar:

Po gozdu in polju.

(Dalje.)

Dr. Erjavec: V bistvu že. Prej si našel velikega vijoličastega brzca. Ta in še mnoge druge sorodne vrste, med temi številni mali brzci, prezimijo kot popolne žuželke; kadar ni preostrega mraza, so celo zelo živahni. Drugih zopet bi v tem času zastonj iskali, n. pr. krasnega zlatozelenkastega moškatnika,⁶⁵ ki je v borovju zelo pogost in je hud uničevalec gosenic. Slične razlike opazamo skoro pri vseh drugih redih žuželk.

Branko: Glej, oče, še eno bubo sem našel; večja je od one male zelenorjave, ki smo jo našli poprej, tudi zašiljena ni tako močno.

⁶⁵ Calosoma sycophanta.

Dr. Erjavec: Prav, Branko, ravno potrebujemo jo. Tudi jaz imam že dalj časa lepo veliko bubo v roki. Denimo vse tri vrste skupaj, pa imamo zbrane domalega vse bube, kar jih more nuditi sedaj borov gozd.

Stanko: Oče, ali spoznaš ti že po bubah metulje?

Dr. Erjavec: No, v tem slučaju ni kaka posebna umetnost. Ta velika buba, ki sem jo našel tamle zadaj pod drevesom, je že po obliki in velikosti sodeč in ker je ležala brez zapredka v zemlji, brez dvoma buba kakega veščeca. Ker se nahajamo v iglastem gozdu, trdimo lahko skoraj z gotovostjo, da je to buba borovega veščeca,⁶⁶ neznatnega, sivega metulja, čegar barva se tako izvrstno sklada z barvo borovega luba. Gotovo ste ga videli že v šolski zbirki. Živi navadno posamezno in le malokdaj povzroča večjo škodo. Drugače pa je z ostalima bubama. Veščeca nista, ker smo ju našli brez zapredkov. Mala rjavozelena, ki jo je Branko prvo našel, je buba gozdarju žal predobro znanega borovega pedica,⁶⁷ čegar zelene gosenice lezejo, kakor bi merile ped za pedjo in uničijo često cele gozdove do golega. Bral sem nekoč, kako silno so te gosenice opustošile pred leti gozdove v nekaterih nemških deželah. V mlado borovje so pognali svinje, da so rile v mahu in požrle bube. Pod mahom, na tako majhnem prostoru, da bi ga lahko pokrnil z roko, je bilo baje do 60 bub.

Stanko: Kaj takega bi jaz tudi rad doživel!

Dr. Erjavec: Krščanske tvoje želje niso, Stanko. Ali nič ne pomisliš, koliko rastlin pogine radi tega in kako ogromno škodo utrpe ljudje vsled teh škodljivcev?

Stanko: Seveda mislim tudi na to, ali zanimivo bi jih bilo pa vendarle opazovati, kadar se pojavijo v tolikih trumah in vse požro.

Dr. Erjavec: Glede tega ti pritrdim. Ogromno število živali iste vrste, ki se pojavijo iznenada, mogočno vpliva na človeka in ga navda s strahom in grozo, ko vidi, kako brezupen je njegov boj s to strašno silo. Kot dijak sem mnogo potoval. Nekoč sem videl krasen bukov gozd, ki je bil pa popolnoma gol. Na deblih, vejah in po tleh je lazilo neverjetno mnogo rumenodlakastih, z rdečimi čopiči okrašenih gosenic bukovega prelca.⁶⁸ Bile so kakor majhni hudički. Še mnogo hujše zlo pa povzroča smrekov prelec.⁶⁹

⁶⁶ *Sphinx pinastri.*

⁶⁷ *Geometra piniaria.*

⁶⁸ *Dasychira pudibunda.*

⁶⁹ *Liparis monacha.*

Branko: Kaj pa ona srednjevelika, jajčasta, črna buba, ki sem jo prej še našel? Gotovo je buba kakega borovega škodljivca?

Dr. Erjavec: Da. Toda ta je prišla od mladih borovcev, ki stoje posamič med visokimi debli. Borove sovke⁷⁰ buba je. Metulj je pestro barvan, posut z rjastimi pegami. Od početka so gosenice zelene z belo progjo na hrbtu, pozneje postanejo sivkasto zelene in končno so pisane. Glede neizmerne škode jih lahko primerjamo z borovim pedicem. Često so že uničile tisoče hektarov mladega borovja, ki ga je bilo treba posekati.

Branko: Ali ne moremo na noben način preprečiti prevelikega razmnoževanja takih škodljivcev?

Dr. Erjavec: Borovo sovko je težko zatreti, ker je ne moremo loviti z lepljivimi obroči. Marca ali aprila izleze metulj iz hube in odlaga na iglah svoja jajca. Mlade gosenice začno žreti takoj; do jeseni dorastejo ter se malo zabubijo v zemlji. Ne preostane nam ničesar drugega, kakor hube pozimi nabirati ali pa pognati cele črede prešičev v gozd. K sreči nam pomagajo še najezdniki, muhe roparice, razne glivice, kakor tudi mrzlo in deževno vreme, tako da izgine ta zalega navadno že po enem ali dveh letih.

Stanko: Zdi se mi, da zlasti borove gozdove prav pogosto napada mrčes.

Dr. Erjavec: Žalibog! Če prištejemo še gosenico borovega prelca, smo našli danes v temle igličju štiri različne vrste metuljev. Značilno je, da je med njimi en veščec, en prelec, ena sovka in en pedic. Vsi skupaj pa so le neznamenit del od vseh škodljivih metuljev; med škodljivci najdemo še zlasti mnogo metuljčkov. A tudi hrošči niso nič manj nevarni našemu iglastemu drevju. Čudno bi se mi zdelo, če ne bi bili našli prej, ko smo iskali, vsaj nekaj najhujših izmed njih.

Janko: O, saj sem našel sivega rilčkarja že takoj od početka; ali je ta škodljiv?

Dr. Erjavec: No, tako, tako. V severnejših krajih je ta rilčkar, ki objeda igle, povzročil že precej škode. — Glejte, Branko ima v svoji stekleničici dva res huda škodljivca in še celo od vsakega po več komadov *Pissodes notatus* imenujemo onega manjšega rilčkarja z dvema rumenima pegama na pokrovkah. Njegova ličinka živi poleti pod skorjo zelo mladih borovčkov, ki začno usihati. Najnavadnejši borov škodljivec pa je ta veliki debeli hrošč z dvema uma-

⁷⁰ Trachea piniperda.

zано rumenima progama na hrbtu; splošno je znan kot bořov rilčkar.⁷¹

Branko: Kako pa ta živi na borovcih; ali se nahaja pod skorjo, ali objeda igle?

Dr. Erjavec: Škodljiv je samo dorastel hrošč. Igel ne objeda, pač pa lubje še mladih 3—6 letnih borovcev v nasadih.

Stanko: Ej, potem ni preveč opasen.

Dr. Erjavec: Navidezno ne. Toda če pomisliš, da so nabrali pred leti v enem samem gozdarskem okraju skoro 10 milijonov teh hroščev, ne da bi jih zatrli, boš gotovo drugega mnenja. — Ličinke tega hrošča pa žive pod skorjo ter razjedajo ličje in belino prav tako kakor *Pissodes*, a k sreči ne napadajo živih dreves, temveč predvsem na površju ležeče stranske korenine starih odmrlih ali posekanih debel. — Če vas zanima, si jih lahko ogledamo.

Stanko: Ako nam lahko pokažeš, kar pojdimo. Misliš, da bomo tudi zdaj sredi zime še našli ličinke?

Dr. Erjavec: Seveda; nekaj posebnega, značilnega je namreč pri tem rilčkarju: skoro vse leto najdemo hrošče obenem z ličinkami. Pojdimo torej gori na grič, kjer je lani tako razsajal vihar. Upam, da še niso odpeljali vseh debel.

Janko: Kaj pa je to? Našel sem pod mahom; spotoma nam boš povedal, kajne?

Dr. Erjavec: Čedna stvarica, ob njej si tvoja brata lahko nekoliko ubijata glavo.

Branko: Kakor majhen sodček. Na prvi pogled bi rekel, da je mušja buba. Toda presvetla se mi zdi, kakor premalo žgano kavino zrno.

Stanko: In prevelika je, mušja buba je manjša. Morda je kako seme ali plod?

Dr. Erjavec: Prerezal jo bom. — Ali vidite, kaj je notri?

Stanko: O, breznoga ličinka!

Dr. Erjavec: Le natančno poglej, Branko, videl boš, da ima noge; mušje ličinke pa jih nimajo, kakor veš. — No, sami itak ne uganete: ličinka neke listne ose je.

Branko: Togi, gladki sodček je gotovo zapredek, ki si ga je ličinka spredla?

Dr. Erjavec: Da. Med zagrizene sovražnike borovin je treba prištevati tudi to ličinko. V nekaj tednih se bo preobrazila v borovo grizlico, *Lophyrus pini*. (Dalje prih.)

⁷¹ *Hylobius abietis*.

POZIV.

Na podlagi sklepa Glavnega odbora na seji
dne 9. maja 1926 sklicujem

REDNI LETNI OBČNI ZBOR

Zveze društev kmetских fantov in deklet

na nedeljo, dne 30. maja 1926 ob 10. uri
dopoldne v Ljubljano, v prostore
restavracije „pri Levu“ na Gosposvetski c.

Dnevni red:

1. Otvoritev.
2. Verificiranje delegatov.
3. Poročilo predsednika.
4. Poročilo tajnikov.
5. Poročilo blagajnika.
6. Poročila delegatov.
7. Volitev novega odbora.
8. Volitev novega nadzorstva.
9. Morebitni predlogi.
10. Slučajnosti.

Svoje posebne predloge morajo predložiti društva pis-
meno Zvezi najkasneje do 30. t. m.

Vsako društvo kmetских fantov in deklet je dolžno poslati
na zvezin občni zbor svoje delegate, katerim naj izstavi pis-
mena pooblastila.

V Ljubljani, dne 12. maja 1926.

Predsednik.

RAZGLEDI

Organizacija.

Naš občni zbor. V nedeljo, dne 30. t. m. se vrši v Ljubljani občni zbor Zveze društev kmet-skih fantov in deklet. Na ta občni zbor pošljejo društva svoje delegate. Zborovanja pa naj se po možnosti udeležijo tudi drugi člani društev in s tem pokažejo svojo voljo, sodelovati v čim večji meri pri delu za napredek naše organizacije. Zlasti velja to za društva, ki niso preveč oddaljena od Ljubljane ali pa imajo dobro zvezo. Zaposlili smo ministristvo za promet, da nam dovolji po-naročnike.* Naj ne bo dobre slo-venske kmet-ske hiše, ki bi ne bila naročena na „Gruda“!

To je naše geslo, z njim gremo med ljudstvo in uspeh nam ne izostane.

Orlavas pri Braslovčah. V naši vasi smo ustanovili pred kratkem „Društvo kmet-skih fantov in deklet — Zimzelen“, ki je prvo društvo v našem kraju in prvo te vrste v bližnji okolici. Takoj je pristopilo društvu prav lepo število fantov in deklet. Društvo si je ustanovilo svojo „Knjižnico in čitalnico“, ima že lepo šte-vilo knjig in bo kmalu začelo z rednim izposojevanjem. Ako bo v društvu, kar trdno upamo, vladala takšna marljivost in edinnost, kakor dosedaj, bomo v pol-nem obsegu dosegli zaželjeni namen: izobrazbo našega podeželja, njegovo samozavest in z njima tudi splošen napredek našega ljudstva. — Vse kmet-ske fante in dekleta v bližnji okolici pa po-zivamo, da skušajo ustanoviti tudi v svo-jem kraju enako društvo. Za potrebna navodila in nasvete jim je naše društvo radévolje na razpolago. Obrnite se samo ustmeno ali pismeno na „Društvo kmet-skih fantov in deklet — Zimzelen“ v Orli-vasi, p. Braslovče, kjer bodete vedno našli bratsko roko.

I. K.

lovično vožnjo. Pravico do nje imamo, zato upamo, da se bo prošnjí ugodilo. Vsak udeležnik občnega zbora naj da na svoji domači postaji žigosati vozni listek, a v Ljubljani naj ga ne odda vratarju na kolodvoru, ker bo veljal tudi za vožnjo nazaj. Mladičci, mladenke, udeležite se občnega zbora polnošte-vilno! Vsi v Ljubljano! To naj bo naš klic 30. maja.

V razprodaji srečk naše loterije je nastopil zastoj. Kaj je temu vzrok? Ali zaspanost ali lenoba? Če se ne bo naša mladina malo bolj zavzela za svoje lastne koristi, bo zaman pričakovala lepših uspehov in boljše bodočnosti. Zavedajte se vendar važnosti našega po-kreta in sodelujte pri borbi za osvoboditev našega rodu iz kulturne in gospo-darske sužnosti! Če vsak naš član proda le pet srečk, so vse razprodane! Na delo!

Vsak član društva kmet-skih fantov in deklet mora nositi društven znak — štiriperesno deteljico. Naroča se pri Zvezi društev kmet-skih fantov in deklet v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7. Cena Din. 5.—.

„Gruda“ je naše glasilo. Zato je tudi naša dolžnost, da skrbimo za nove

Po svetu.

Najnatanejša tehtnica na svetu. Kakor poroča dr. Holtz iz Wirtzburga, je sestavil hamburški mehanik Kohlmann novo tehtnico, ki — pri obremenitvi do 20 gramov — dovoljuje odtehtanje do desetstičevega dela miligrama, torej 0.000001 grama. Te tehtnice je nazval dr. Holtz — ultratehtnice. Črte, ki označajo težo, se more ugotoviti le s pomočjo mikroskopične (povečevalne) naprave. Dosedanje najnatanejša tehtnice so določale največ tisoči del grama. Pripravna dela za to novo tehtnico so vršili Kohlmannovi pomočniki; ni jim pa uspelo, tehtnico sestaviti. Šele rokam Kohlmannu samega se je načrt posrečil. Iznajditelj deluje sedaj v svoji delavnici brez odmora, ker so številne, ne samo nemške, ampak tudi tuje univerze naročile nove tehtnice za znanstvene svrhe. Tehniška visoka šola v Monakovem je imenovala Kohlmannu častnim doktorjem, kar je tem posebnije odlikovanje, ker je podeljeno neakademiku. V diplomu se imenuje Kohlmann „genijalni tvorec“.

Konec stoletnega procesa. Med ameriškim mestom Newyork in kanadskimi Indijanci Cayunga se je sklenila l. 1795. pogodba, po kateri je moral Newyork plačevati temu rodu letnih 2300 dolarjev za vse večne čase. Vzrok je bilo opustošenje njihovega ozemlja za časa ameriške revolucije. Newyork je to svoto redno plačeval do leta 1810. Tedaj je vladalo med Anglijo in Združenimi državami napeto razmerje. Po sklepu miru l. 1814. je bilo Cayungom javljeno, da so zgubili pravico do prejetja te stalne odškodnine, ker so bili zavezniki Angležev. Toda Indijanci se niso dali zlepa

odpraviti, temveč so vedno znova zahtevali svoje pravice. Sedaj jim je washingtonska komisija za denarne dolgove priznala 100.000 dolarjev enkrat za vedno.

Zmaga nad severnim tečajem. Vsem je še dobro v spominu lanski ponesrečeni poizkus slavnega Norvežana Amundsena, ki je hotel doseči z navadnim letalom severni tečaj naše zemlje. Toda neuspeh ga ni oplašil. Kakor hitro se je odpočil, je začel delati priprave za nov polet, tokrat z vodljivim zrakoplovom „Norge“, ki je bil zgrajen v Italiji. Ističasno pa sta se pripravljala za polet na severni tečaj tudi dva Amerikanca, vendar jima svet ni pripisoval enake važnosti, kakor preizkušenemu raziskovalcu polarnih krajev Amundsenu, ki je — mimogrede povedano — tudi prvi dosegel južni tečaj. Med takimi pripravami je napočil letošnji maj. Cel svet je sledil poletu zračne ladje „Norge“ na njeni dolgi poti iz Italije na Spitzberge, kjer je bila njena zadnja postaja pred severnim tečajem. Skoro neopažen pa je prispel tje tudi Američan Byrd in tam vse pripravil, da poleti z letalom na severni tečaj še pred Amundsenom. In res, komaj je prispela „Norge“ na Spitzberge, se je dvignil Byrd in odletel proti severnemu tečaju. Po 15 in pol urnem letu se je vrnil in povedal, da je kot prvi dosegel severni tečaj — in s tem prehitel Amundsena. Čez par dni je poletel nato tudi Amundsen, tudi dosegel severni tečaj, ni se pa — kakor Byrd vrnil na Spitzberge, temveč letel naprej in po težki vožnji pristal na polotoku Alaski onstran sevrnega tečaja. O pomenu tega uspeha bomo še obširneje poročali.

SALA IN ZABAVA

V trgovini kožuhovin. Gospa: Ali v resnici vzdrži ta bobrov kožuh dež? — Trgovec: Ali ste že kdaj slišali, gospa, da bi hodil bober z dežnikom?

Pred sodnijo. Sodnik: Pred dvema letoma ste ukradli površnik — in sedaj ste že spet tu? — Obtoženec: Toda, gospod sodnik, več kakor dve leti ne vzdrži noben površnik!

Rešitev. Gospodinja: Za božjo voljo, Marija, tako vendar ne gre naprej. Razbijete mi več stekla in porcelana, kakor imate plače. Kaj naj napravim z vami? — Šuškinja: Rešitev je prav lahka, gospa. Dajte mi večjo plačo!

Pušica zadela strelca. Šef: Mož, ki se ne zna razumljivo izraziti, je neumnež. Ali ste me razumeli? — Uradnik: Ne, nisem razumel, gospod ravnatelj.

Hladnokrvnost. Najemnik: Gospod Zajc, moram se izseliti, ker je moja klet polna vode. — Hišni lastnik: No, ali hočete morda imeti za tistih par tisočakov polno klet vina?!

Utemeljitev. Gospa: Kako si upate beračiti v takem pijanem stanju?! — Berač: Veste, gospa, če sem trezen, se preveč sramujem.

V ministrstvu poljedelstva. Elegantna mestna gospa: Rada bi govorila z gospodom ministrom poljedelstva. — Uradnik: Gospod minister je zelo zaposlen. Česa pa želite od njega? — Gospa: Hotela sem ga vprašati nekaj o gojenju pelargonij, ki mi nočejo uspevati.

Kritika. Kupec trgovcu z vinom: Vino, ki ste ga včeraj prodal, je kar najboljšje pristojalo naši rodbinski slavnosti. — Trgovec: Tako, tako, me veseli. Kakšno slavnost ste pa obhajali? — Kupec: Krst.

Strašna nesreča. Francek: Poglej, mamica, ta uboga žena zasluži najgloblje pomilovanje, kajti naenkrat je zgubila štiri najbližje sorodnike. — Mati: Daj, da pogledam, kako je to! — Francek: Tu v časopisu čitaj to osmrtnico: V petek je umrl moj vroče ljubljeni mož, oče, brat in stric...

Rešitev ugank v 4. številki „Grude“:

1. Ivan Cankar. (I, Eva, krava, Ana, C, tat, n, oko, trava, modrost.)
2. Cepec.
3. Nabiraj novih naročnikov!

Razpisane nagrade so z žrebom dobili: Mira Kepa, Šmartno pri Litiji, Iva Majaronova, Brezovica pri Borovnici, Ivan Valant, Predtrg, Anton Resnik, Straža, Ivan Korošec, Dragotinci.

Pravilno rešitev so vposlali dalje:

V tej številki nismo priobčili novih ugank, pač pa pridejo zopet na vrsto v prihodnji številki.

Ivan Pirnat, Metlika, Ivan Kronovšek, Orlavas, Jože Vutej, Bela, A. Debeljak, Ljubljana, Maks Slemenšek, Šmihel, Franjo Šegedin, Novomesto. Dve uganki je pravilno rešil: Zorko Cvetko, Družinska vas.

Najboljše šivalne stroje

ima v zalogi edino le

Josip Petelinc, Ljubljana

blizu Prešernovega spomenika za vodo

znamke **Gritzner in Adler** za obrt, rodbino in industrijo. **Večletna garancija, Ugodni plačilni pogoji.** Istotam kupite najceneje galanterijo, potrebščine za čevljarje, krojače, šivilje. **Cepilne nože, škarje za obrezov. trt. Kravate, žepne robce, palice, nahrbtnike.**

Na veliko.

Na malo.

Ne pomaga nič!

Prepričajte se!

Kar je res, je pa le res,

da se kupi najboljše trpežno blago za moške in ženske obleke le v domači znani trgovini pri

„Češniku“ LJUBLJANA, Lingarjeva ulica
Največja izbira svilenih rut in šerp.

Priporočamo vsem rodbinam

Kolinsko cikorijo

izvrsten pridatek za kavo

Združene opekarne d. d.

Najtrpež-
nejše
strešno
kritje!

Ljubljana, Miklošičeva cesta 12

preje

Vidic-Knez tovarne
na Viču in Brdu.

nudijo v poljubni množini — takoj dobavno — najboljše preizkušene modele strešnikov z eno ali dvema zarezama kakor tudi bobrovcov (biber) in zidne opeke. — Na željo se pošlje takoj popis in ponudba!

Kmetijski hranilni in posojilni dom

reg. zadruga z neom. zav.

Ljubljana, Tavčarjeva (Sodna) ul. št. 1, pritličje.

Vloge na knjižice in tekoči račun po najugodnejšem obrestovanju. Posojila na vknjižbo, proti poroštvu in zastavi premičnin in vrednostnih papirjev. Krediti v tek. računu. Ček. promet. Nakazila. Inkaso. Eskont menic.

Poslovne ure zaveda: Vsak delavnik od 8. do pol 1. dop. in od 3. do pol 5. popoldne.

Račun pošt. hr. št. 14257. - Brz.: „Kmetiskidom“.

Najnižje cene ter velika zaloga dež. pridelkov, krmil. Spec. blaga kakor: sladkor v sipi in v kockah, petrolej, kava, olje, riž ter razne vrste mila za pranje in ostale v to stroko spadajoče predmete.

!

EKONOM
Osprednja gospodarska zadruga v Ljubljani
Kolodvorska ulica števil. 7

Velika zaloga vseh vrst umetnih gnojil, modre galice, prvovrstne strešne opeke in najboljšega splitskega portland cementa
„SALONA“ (Tour).

